dr Magdalena Arczewska

Nowy-stary kwartalnik „Trzeci Sektor”

Autorka
jest adiunktem w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, redaktor naczelną kwartalnika „Trzeci Sektor".

Obecne zmiany prawne dotyczące funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce są przedmiotem dyskusji pełnych emocji i licznych komentarzy. Dzieje się bowiem sporo. Przede wszystkim trzeba zwrócić uwagę na przepisy Ustawy z dnia 15 września 2017 roku o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (DzU 2017, poz. 1909). Określa ona zadania i organizację Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, od 28 października 2017 roku będącego instytucją właściwą w sprawach wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, a także działalności pożytku publicznego i wolontariatu. Instytucja ta jest również dysponentem środków rządowego programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, będzie także mogła operować środkami pochodzącymi z Unii Europejskiej i zarządzać innymi programami rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, które będą powoływane uchwałą Rady Ministrów. Uwagę zwraca także nowelizacja Prawa o zgromadzeniach i opracowywane przepisy ustawy o jawności życia publicznego, której projekt ogłoszono 24 października 2017 roku.

Bez względu jednak na ocenę wspomnianych zmian widać wyraźnie, że polski trzeci sektor tętni życiem, wychodząc naprzeciw problemom i stawiając przed sobą wyzwania. Trudno wyobrazić sobie Polskę Anno Domini 2017 bez tak licznych organizacji, które wspierają osoby potrzebujące, bronią praw grup wykluczonych i zagrożonych marginalizacją, podejmują działania rzecznicze, świadczą usługi społeczne, wzmacniają społeczności lokalne, aktywizują obywatelki i obywateli w sferze kultury, sztuki, edukacji, sportu, turystyki i wielu innych obszarów ważnych dla dobra wspólnego. Aktywność polskich organizacji pozarządowych – działających zarówno lokalnie, jak i w skali ogólnopolskiej czy międzynarodowej – w ciągu mijających trzech dekad stanowi urzeczywistnienie zasady pomocniczości. Bez aktywności tych podmiotów wiele problemów nie zostałoby rozwiązanych, a liczne działania pozostałyby jedynie projekcją w sferze marzeń. Do ich urzeczywistnienia oprócz zaplecza finansowego są bowiem potrzebne ogromna determinacja i poczucie misji, które charakteryzują liderki i liderów społecznych. Nie można ponadto zapominać o tym, że aktywność organizacji obywatelskich stanowi istotną podporę działań podejmowanych przez administrację publiczną w sferze społecznej, gdyż wykonują one zadania w sferze pożytku publicznego będące w gestii państwa.

Przez czternaście lat ukazało się czterdzieści numerów pisma, które trwale wrosło w dyskurs o działaniach społecznych i jest rozpoznawane przez praktyków. Oddajemy do rąk czytelniczek i czytelników czterdziesty pierwszy numer kwartalnika „Trzeci Sektor" w nowej odsłonie. Ważną zmianą, którą proponujemy, jest nowa formuła, polegająca

na odejściu od numerów tematycznych. Dzięki temu kwartalnik będzie się odnosił do najbardziej aktualnych zagadnień. Kolejne numery będą zawierały teksty przedstawicieli świata nauki i praktyków trzeciego sektora dotyczące ważnych kwestii i problemów w sferze działania organizacji obywatelskich. Zmienił się wydawca pisma oraz redaktor naczelny. W tym miejscu trzeba wyjaśnić, że pomysłodawcą kwartalnika „Trzeci Sektor” i redaktorem naczelnym czasopisma od początku jego istnienia był Marek Rymsza. Zaproponowana przez Marka Rymszę formuła pisma wypełniła istotną niszę w obszarze wiedzy na temat przemian społeczeństwa obywatelskiego w Polsce i szeroko rozumianej problematyki trzeciego sektora. Po ponad dekadzie zaangażowania Marek Rymsza uznał, że jego rola jako redaktora naczelnego wyczerpała się, i zrezygnował z dalszego pełnienia tej funkcji. W rezultacie kolejnych zmian kwartalnik przejęła Fundacja Akademia Organizacji Obywatelskich, która zdecydowała się kontynuować wdawanie czasopisma ze Szkołą Główną Handlową jako współwydawcą. Zmienił się także redaktor naczelny czasopisma. Rolę tę powierzono Magdalenie Arczewskiej. Nowa redaktor naczelna, pełniąc swoje obowiązki, będzie współpracować z Magdaleną Dudkiewicz – sekretarzem redakcji „Trzeciego Sektora” od połowy 2005 roku. Współpraca Marka Rymszy z kwartalnikiem „Trzeci Sektor” nie kończy się, będzie on bowiem członkiem nowo powołanej Rady Naukowej, której pracami pokieruje Marcin Dąbrowski, kanclerz Szkoły Głównej Handlowej.

Przed redakcją stoi kilka ważnych wyzwań. Przede wszystkim zależy nam na tym, aby jakość proponowanych tekstów była, jak wcześniej, bardzo wysoka, i na położeniu nacisku na problematykę z zakresu zarządzania, ekonomii i finansów organizacji, czego gwarantem będzie współwydawca – Szkoła Główna Handlowa. Każdy numer będzie zawierał tekst dotyczący aktualnych i budzących wątpliwości w zakresie wykładni przepisów w obszarze działania organizacji pozarządowych. Stałym elementem będzie ponadto *Kalendarium zmian prawnych*. Na łamach kwartalnika pojawią się także relacje z ważnych wydarzeń dla trzeciego sektora, dyskusje redakcyjne, wywiady i przedruki tekstów pochodzących z zagranicznych branżowych czasopism i publikacji. Wybrane teksty będą publikowane w języku angielskim. Co czytelniczki i czytelnicy znajdą w tym numerze nowego-starego kwartalnika?

Numer otwiera wywiad z Johnem Baguleyem, brytyjskim ekspertem do spraw fundraisingu, dyrektorem International Fundraising Consultancy, zatytułowany *Iść tam, gdzie są pieniądze*. W rozmowie z Lidią Kuczmierowską i Andrzejem Pietruchą kreśli on optymistyczną wizję dotyczącą potencjału polskiego społeczeństwa w zakresie filantropii, wyjaśnia również zasady budowania strategii fundraisingowej i planowania kampanii, których celem jest pozyskiwanie środków, szczególnie w wymiarze współczesnych tendencji ekonomicznych przebiegających w skali globalnej. Szansą dla rozwoju filantropii w Polsce jest zmiana postaw obserwowana w społeczeństwie, którą John Baguley porównuje z procesem, jaki zaszedł dziesięć lat temu w Wielkiej Brytanii. Na zakończenie John Baguley formułuje rekomendacje dotyczące tego, czego nie należy robić, prowadząc działania fundraisingowe.

Zachęcamy do zapoznania się z artykułem Jarosława Gresera *Zasady przetwarzania danych osobowych w ogólnym*

rozporządzeniu o ochronie danych osobowych. Jest to pierwsza część opracowania na ten temat, w kolejnym numerze kwartalnika ukaże się część druga. Wykładnia przepisów z tego zakresu jest ważna dla praktyków trzeciego sektora, ponieważ 25 maja 2018 roku wchodzi w życie reforma systemu ochrony danych osobowych, której celem jest ujednolicenie praw i obowiązków związanych z ochroną danych osobowych w całej Unii Europejskiej. W tym numerze kwartalnika Jarosław Greser omawia główne założenia reformy i jej cel, który jest podstawą interpretacji przepisów zawartych w aktach prawnych. Szczegółowo analizuje pojęcie danych osobowych i zasady przetwarzania danych sensytywnych przez organizacje pozarządowe (danymi sensytywnymi są informacje o jednostce, które istotnie wpływają na jej autonomię informacyjną), opisuje również zakres przedmiotowy i podmiotowy obowiązywania ogólnego rozporządzenia o ochronie danych osobowych oraz pojęcie i zakres zgody na przetwarzanie danych. W opinii autora reforma systemu ochrony danych osobowych opiera się na zmianie filozofii ich ochrony. Obecnie obwiązujące założenia, które koncentrują się na wyznaczaniu obowiązków przez organy władzy publicznej, zastąpi większa odpowiedzialność administratora. Będzie miał on szersze pole do wyboru środków i celów ochrony, ale jednocześnie będzie na nim spoczywać większa odpowiedzialność, wyrażająca się między innymi w wysokości planowanych kar. Autor podkreśla, że dla organizacji społecznych działających na rzecz grup wykluczonych czy marginalizowanych istotny jest wyjątek dotyczący możliwości przetwarzania wspomnianych już danych sensytywnych.

Kolejnym tematem analizowanym w tym numerze kwartalnika jest coaching w podmiotach trzeciego sektora. Ze wsparcia coachów korzystają już nie tylko ludzie biznesu, ale także przedstawiciele nauki. Dlaczego zatem nie stosować go w organizacjach pozarządowych? Coaching nie jest sezonową modą, lecz efektywnym źródłem wsparcia. Tezę, że coaching stanowi przejaw profesjonalizacji organizacji i może być skutecznym narzędziem rozwoju ich przedstawicielek i przedstawicieli, stawia Karolina Lignar-Paczocha w tekście *Coaching w organizacjach pozarządowych – wybrane zagadnienia i pogłębiona perspektywa coachów*. Wykorzystywanie coachingu jest coraz częściej podnoszone w dyskusji o potrzebach rozwojowych organizacji pozarządowych, prezentowane tutaj wyniki badań mogą więc być użyteczne dla praktyków trzeciego sektora. Wnioski autorka sformułowała na podstawie zwiadu badawczego przeprowadzonego w 2016 roku, którego wstępne wyniki przedstawiła w poprzednim, łączonym (39–40) numerze kwartalnika „Trzeci Sektor". W tym numerze pisma Karolina Lignar-Paczocha skoncentrowała się na pogłębieniu i przedstawieniu perspektywy coachów – rozważa dylematy etyczne pojawiające się w pracy coacha pracującego z przedstawicielami organizacji trzeciego sektora i analizuje opinie coachów na temat tego, na jakim etapie rozwoju organizacji jest zasadne wykorzystanie coachingu. W opinii autorki coaching jest narzędziem, które pozwala menedżerowi organizacji pozarządowej na rozwój samoświadomości, a w konsekwencji usuwanie niekorzystnych nawyków komunikacyjnych i zarządczych. Autorka zwraca także uwagę na problemy związane ze stosowaniem coachingu w trzecim sektorze, przede wszystkim brak czasu i środków, które organizacje mogę zainwestować w długotrwałe procesy rozwojowe.

Magdalena Dudkiewicz i Karol Wittels w artykule *Miejsce, rola i zadania organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz cudzoziemskich mieszkańców Warszawy*, powstałym na podstawie wyników dwuletniego projektu badawczego – zrealizowanego w latach 2015–2016 i podsumowanego w raporcie *Cudzoziemcy w Warszawie, czyli jak zmierzyć się z nieuniknionym* – szacują, że w Warszawie funkcjonuje około czterdziestu podmiotów, które zrzeszają cudzoziemców lub działają na ich rzecz. Autorzy dowodzą, że choć warszawskie organizacje działające na rzecz cudzoziemców są istotnym elementem wsparcia tej grupy odbiorców, to jednak są postrzegane przez władze jako nie zawsze profesjonalny dostarczyciel usług. Podkreślenia wymagają trzy ważne wnioski płynące z omawianego artykułu. Po pierwsze, wsparcie kierowane przez stołeczny samorząd do organizacji cudzoziemskich sprowadza się właściwie jedynie do przekazywania dotacji na realizację projektów. Po drugie, urzędnicy nie mają wiedzy na temat problemów, z jakimi borykają się cudzoziemcy mieszkający w Warszawie, ponieważ nie mają z nimi kontaktu. Konsekwencją tego jest brak znajomości specyfiki pracy z cudzoziemcami. Po trzecie, same organizacje nie rozpoznają w zadowalającym stopniu problemów poszczególnych warszawskich grup cudzoziemskich. Rezultatem tego jest docieranie jedynie do wybranych środowisk, pomijanie niektórych obszarów, w których wsparcie byłoby pożądane, a także niepełna diagnoza problemów i niewystarczająca skuteczność prowadzonych działań. W podjętej analizie autorzy identyfikują również problemy występujące we współpracy obu sektorów.

Magdalena Wiśniewska-Drewniak w tekście *O rosnącym zainteresowaniu archiwami społecznymi w Polsce* odnosi się do zyskującej popularność tematyki archiwistyki społecznej. Autorka definiuje archiwa społeczne jako inicjatywy oddolne, powstałe z pasji do przeszłości i jej dokumentowania. Artykuł przedstawia rozwój archiwistyki społecznej w ostatnich latach na kilku płaszczyznach: aktywności ruchu oddolnego dokumentowania, zainteresowania ze strony państwowej służby archiwalnej i organów państwa oraz coraz większej obecności tej tematyki w archiwistyce naukowej. Magdalena Wiśniewska-Drewniak omawia aktywność i dorobek w zakresie archiwistyki społecznej, odnosząc się do działań Fundacji Ośrodek KARTA i gdańskiego oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich. W opinii autorki archiwa społeczne, których jest w Polsce około pięciuset, są istotnym składnikiem archiwalnej rzeczywistości i z każdym rokiem są coraz bardziej zauważalne. Różnorodność archiwów przejawia się w szerokim zakresie dokumentowanych obszarów tematycznych, a także w charakterze gromadzonych przez nie materiałów. Zdaniem Magdaleny Wiśniewskiej-Drewniak archiwistyka społeczna pozwala na korzystanie z przeszłości między innymi w ramach pracy ze społecznościami lokalnymi. Stanowi więc narzędzie jednocześnie związane z rozwojem społeczeństwa obywatelskiego i dokumentowaniem tego procesu. Z tych powodów warto ją analizować.

Lektura artykułu *Miejsce organizacji pozarządowych w systemie poradnictwa prawnego* autorstwa Grzegorza Wiaderka przybliży czytelniczkom i czytelnikom dotychczasowe propozycje i rozwiązania w zakresie obecności organizacji pozarządowych w systemie poradnictwa prawnego i obywatelskiego. Prezentowany tekst stanowi także próbę oceny stopnia wykorzystania po-

tencjału organizacji poradniczych w tym obszarze. Wartościowym elementem są rekomendacje autora. Warto zauważyć, że Grzegorz Wiaderek – podobnie jak Magdalena Dudkiewicz i Karol Wittels uczynili to w odniesieniu do organizacji cudzoziemskich – wskazuje, że nie można jednoznacznie oszacować liczby organizacji społecznych prowadzących poradnictwo lub pomoc prawną. Artykuł stanowi również bogate źródło wiedzy na temat przebiegu prac nad uregulowaniem dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej w Polsce. Grzegorz Wiaderek podejmuje próbę skategoryzowania organizacji poradniczych, uznając, że są nimi podmioty oferujące pomoc prawną w szerokim zakresie – porady i informacje prawne. Wyróżnia ponadto organizacje prowadzące poradnictwo specjalistyczne, co może być związane z reprezentowaniem lub ze wspieraniem podopiecznych w procedurach administracyjnych albo sądowych. Autor opisuje również organizacje, dla których świadczenie pomocy prawnej jest narzędziem służącym osiąganiu innych celów – przykładem może być tutaj litygacja strategiczna (instytucja prawna, której celem jest wpływ na rozstrzygnięcie ważnych kwestii społecznych – działanie w interesie publicznym). Grzegorz Wiaderek zauważa, że można wyróżnić typ organizacji, dla których świadczenie pomocy prawnej stanowi działalność dodatkową, stawia także tezę, że możliwości organizacji pozarządowych w zakresie funkcjonowania systemu pomocy prawnej nie są w pełni wykorzystywane. Zdaniem autora system pomocy prawnej powinien integrować różne typy i formy usług poradniczych świadczonych przez instytucje publiczne i niepubliczne, warto więc rozważyć stworzenie systemu, który zapewniałby odpowiednią jakość świadczonych usług, ale finansowanych ze środków publicznych.

Weronika Czyżewska-Waglowska relacjonuje dla czytelniczek i czytelników kwartalnika przebieg VIII Ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Pozarządowych, które odbyło się 8 i 9 września 2017 roku w Warszawie. W wydarzeniu tym wzięło udział 850 osób, głównie przedstawicielek i przedstawicieli trzeciego sektora z całej Polski, ale także administracji publicznej, biznesu i grup nieformalnych. W ciągu dwóch dni odbyły się pięćdziesiąt trzy spotkania i panele przygotowane przez organizacje i osoby realizujące Strategiczną Mapę Drogową Rozwoju Sektora Obywatelskiego w Polsce (strategię wypracowaną przez organizacje i przyjętą na poprzednim Forum), odbył się także konwent rad działalności pożytku publicznego oraz II Kongres Archiwów Społecznych zorganizowany przez Fundację Ośrodek KARTA. Prelegentki i prelegenci w wystąpieniach odnosili się do takich wartości jak godność człowieka, patriotyzm, tradycja, szacunek do prawa, jawność, dialog, solidarność czy dobro wspólne. Zdaniem Weroniki Czyżewskiej-Waglowskiej najbardziej wyczekiwaną i emocjonującą sesją VIII Ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Pozarządowych był panel moderowany przez Marka Rymszę, w którym wziął udział wicepremier Piotr Gliński. Różnorodność sektora reprezentowali: Katarzyna Batko-Tołuć (dyrektor programowa Sieci Obywatelskiej – Watchdog Polska), Przemysław Jaśkiewicz (prezes Konfederacji Inicjatyw Pozarządowych Rzeczypospolitej), Krzysztof Mazur (prezes Klubu Jagiellońskiego) oraz Ewa Kulik-Bielińska (dyrektorka Fundacji im. Stefana Batorego). Sesja stanowiła platformę wymiany poglądów na temat fundamentów społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, jego obecnego kształtu i reform proponowa-

nych przez rząd, które będą miały wpływ na funkcjonowanie trzeciego sektora.

Stałym elementem każdego numeru kwartalnika będzie *Kalendarium zmian prawnych* autorstwa Marty Święckiej, które w bieżącym wydaniu jest wyjątkowo obszerne, ponieważ dotyczy okresu od połowy października 2016 aż do połowy października 2017 roku. Autorka opisuje bardzo ważne zmiany prawne dla organizacji pozarządowych. Przede wszystkim szczegółowo relacjonuje przebieg prac nad Ustawą o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego oraz nowelizacji Prawa o zgromadzeniach, wprowadzającej możliwość organizowania cyklicznych demonstracji i nadającej prymat zgromadzeniom organizowanym przez organy państwowe lub władze kościelne, analizuje również kolejne zmiany Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Wierzymy, że zaproponowany w czterdziestym pierwszym numerze kwartalnika „Trzeci Sektor” szeroki zakres tematyczny tekstów zachęci czytelniczki i czytelników do lektury kolejnych numerów. Jak powiedział Peter Drucker, jeden z pierwszych teoretyków zarządzania, twórca koncepcji zarządzania przez cele oraz badacz procesów zarządzania w korporacjach i organizacjach non profit: „Najlepszą metodą przewidywania przyszłości jest jej tworzenie”. Zróbmy to więc razem.